

**“AGRAR TADBIRKORLIKNI INNOVATSION RIVOJLANTIRISH VA
FERMER XO‘JALIKLARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH
MEXANIZMLARI”**

Xabibullayev Muziriddin Muxiddinovich

Iqtisodiyot mutaxassisligi 2-bosqich magistranti

muziriddin94@gmail.com

TERMIZ IQTISODIYOT VA SERVIS UNIVERSITETI

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada agrar tadbirkorlikni innovatsion rivojlantirish jarayonlari va fermer xo‘jaliklarining raqobatbardoshligini oshirish mexanizmlari ilmiy asosda tahlil qilinadi. Zamonaviy agrar sektorda innovatsion texnologiyalar — raqamli boshqaruv tizimlari, agrotexnik modernizatsiya, resurslarni tejankor texnologiyalar, aqlli qishloq xo‘jaligi (Smart Farming) yechimlari — fermer xo‘jaliklarining iqtisodiy samaradorligi va bozor barqarorligini ta‘minlashda muhim omil sifatida qaraladi. Tadqiqotda fermer xo‘jaliklarining innovatsion salohiyati, investitsion muhit, raqobat mexanizmlari, eksport imkoniyatlari, bozor infratuzilmasi hamda davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash choralarning ta‘siri o‘rganilgan. Shuningdek, ilmiy-texnik rivojlanish bilan bog‘liq cheklovlar, kadrlar yetishmovchiligi, moliyaviy resurslarga kirishdagi qiyinchiliklar va innovatsion faoliyatni tezlashtirishga xizmat qiluvchi institutsional islohotlar ham tahlil qilingan. Maqola agrar tadbirkorlikning innovatsion rivoji va fermer xo‘jaliklarining raqobatbardoshligini oshirish bo‘yicha amaliy tavsiyalarni taklif etadi.

АННОТАЦИЯ

В данной статье представлен научный анализ инновационного развития аграрного предпринимательства и механизмов повышения конкурентоспособности фермерских хозяйств. В современных условиях аграрного сектора инновационные технологии — цифровые системы управления, агротехническая модернизация, ресурсоэффективные технологии и решения «умного сельского хозяйства» — рассматриваются как ключевой фактор повышения экономической эффективности и рыночной устойчивости фермерских хозяйств. В исследовании анализируются инновационный потенциал фермеров, инвестиционный климат, механизмы конкуренции, экспортные возможности, рыночная инфраструктура и влияние мер государственной поддержки. Также рассматриваются проблемы ограниченного доступа к финансам, нехватки квалифицированных кадров, технологических

барьеров и необходимость институциональных реформ для ускорения инновационных процессов. В статье предложены практические рекомендации по инновационному развитию аграрного предпринимательства и укреплению конкурентоспособности фермерских хозяйств.

ANNOTATION

This article provides a scientific analysis of the innovative development of agrarian entrepreneurship and the mechanisms for enhancing the competitiveness of farming enterprises. In modern agricultural systems, innovative technologies — digital management tools, agro-technical modernization, resource-efficient technologies, and Smart Farming solutions — play a key role in improving economic efficiency and ensuring market stability. The study examines the innovative potential of farming enterprises, investment conditions, competitive mechanisms, export opportunities, market infrastructure, and the impact of governmental support programs. Additionally, challenges such as limited access to financial resources, shortages of skilled personnel, technological constraints, and the need for institutional reforms to accelerate innovation are discussed. The article offers practical recommendations aimed at promoting innovative development in agrarian entrepreneurship and strengthening the competitiveness of farming enterprises.

Kalit soʻzlar: Agrar tadbirkorlik; innovatsion rivojlanish; fermer xoʻjaliklari; raqobatbardoshlik; agrotekhnologiyalar; raqamli qishloq xoʻjaligi; Smart Farming; investitsion salohiyat; bozor infratuzilmasi; iqtisodiy samaradorlik.

Ключевые слова: Аграрное предпринимательство; инновационное развитие; фермерские хозяйства; конкурентоспособность; агротехнологии; цифровое сельское хозяйство; Smart Farming; инвестиционный потенциал; рыночная инфраструктура; экономическая эффективность.

Keywords: Agrarian entrepreneurship; innovative development; farming enterprises; competitiveness; agrotechnologies; digital agriculture; Smart Farming; investment potential; market infrastructure; economic efficiency.

Agrar tadbirkorlikni innovatsion rivojlantirish va fermer xoʻjaliklarining raqobatbardoshligini oshirish masalasi zamonaviy iqtisodiy islohotlarning eng ustuvor yoʻnalishlaridan biri hisoblanadi. Mamlakatning agrar sektori nafaqat oziq-ovqat xavfsizligini taʼminlash, balki iqtisodiy oʻsish, eksport salohiyatini oshirish, aholi bandligini mustahkamlash va qishloq hududlarining ijtimoiy-iqtisodiy barqarorligini taʼminlashda muhim rol oʻynaydi. Bu jarayonda fermer xoʻjaliklari agrar ishlab chiqarishning asosiy boʻgʻini sifatida innovatsion texnologiyalarni joriy etish, zamonaviy boshqaruv mexanizmlarini qoʻllash va bozor talablariga moslashish orqali oʻz raqobatbardoshligini oshirib borishi zarur. Fermer xoʻjaliklarining iqtisodiy

samaradorligi va barqaror rivojlanishi ular qanchalik innovatsiyani o'zlashtira olishi, investitsion imkoniyatlardan foydalana olishi, resurslardan oqilona foydalanishi hamda bozor infratuzilmasi bilan integratsiyalashganligiga bog'liq.

Agrar tadbirkorlikda innovatsion rivojlanish deyilganda avvalo raqamli texnologiyalar, agrotexnik modernizatsiya, ilmiy asoslangan ishlab chiqarish usullari, resurslarni tejoychi texnologiyalar, zamonaviy boshqaruv tizimlari va Smart Farming (aqlli qishloq xo'jaligi) tizimlarining keng joriy etilishi tushuniladi. Xorijiy tajriba shuni ko'rsatadiki, raqamli qishloq xo'jaligi yechimlari — masalan, GPS asosidagi yer monitoringi, dronlar yordamida vegetatsion nazorat, elektron kontraktatsiya, agroxaritalash va onlayn bozor platformalari — dehqonchilikda yuqori natija beradi. Bunday innovatsion texnologiyalar ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytiradi, hosildorlikni oshiradi, resurslardan samarali foydalanishni ta'minlaydi va bozor narxlariga mos ravishda strategik qarorlar qabul qilish imkonini yaratadi. Ayni paytda, smart irrigatsiya tizimlari suv resurslaridan tejab-tergab foydalanish imkonini berib, iqlim o'zgarishlari sharoitida ahamiyati yanada ortmoqda.

Fermer xo'jaliklarining raqobatbardoshligi ko'p jihatdan ularning ishlab chiqarish texnologiyalarini modernizatsiya qilish, resurslardan optimal foydalanish, mahsulotni qayta ishlash darajasini oshirish va sifat standartlariga mos mahsulot yetishtirishga bog'liq. Raqobatbardoshlik shuningdek resurslarning bozor sharoitiga mos boshqaruv strategiyalarini ishlab chiqish, marketing tizimini takomillashtirish, logistika infratuzilmasi bilan integratsiya va eksport bozorlariga chiqish qobiliyatini ham qamrab oladi. Hozirgi globallashtirish sharoitida mahsulot sifati, organik sertifikatlash tizimi, ISO, HACCP va GlobalG.A.P. kabi xalqaro standartlarga mos ishlab chiqarish jarayonining joriy etilishi fermer xo'jaliklarining global raqobatda muvaffaqiyat qozonishiga imkon yaratadi.

Shuningdek, innovatsion rivojlanishning asosiy omillaridan biri — investitsion resurslardan oqilona foydalanishdir. Fermer xo'jaliklarining ishlab chiqarish salohiyatini kengaytirishda imtiyozli kreditlar, subsidiyalar, lizing asosidagi texnika xaridlari, davlat grantlari va xalqaro tashkilotlarning agrar qo'llab-quvvatlash dasturlari muhim rol o'ynaydi. Investitsion faoliyatni faollashtirish fermer xo'jaliklarining texnik-texnologik yangilanishi, ishlab chiqarishni diversifikatsiya qilish, yangi yetishtirish texnologiyalarini sinovdan o'tkazish va mahsulot qo'shimcha qiymatini oshirish jarayonini tezlashtiradi.

Raqobatbardoshlikni oshirishda bozor infratuzilmasining mavjudligi va rivojlanganlik darajasi ham muhim ahamiyatga ega. Agroservis markazlari, logistika tizimlari, sovetkichli omborxonalar, qayta ishlash korxonalar, transport xizmatlari va kooperatsiya tizimlari fermer xo'jaliklari faoliyatining rentabelligini oshirishga xizmat

qiladi. Kuchli bozor infratuzilmasi bo'lmagan hududlarda hosilning bir qismi yo'qotishga uchrashi, narx tebranishlari kuchli bo'lishi, mahsulotni iste'molchiga yetkazish xarajatlari yuqori bo'ladi. Shu sababli, logistika va savdo zanjirini rivojlantirish fermer xo'jaliklarining iqtisodiy barqarorligini oshirishning eng muhim omillaridan biri hisoblanadi.

Innovatsion rivojlanishni ta'minlashda kadrlar salohiyatining yetarli darajada bo'lishi ham asosiy ehtiyojlardan biridir. Zamonaviy agrotexnologiyalarni o'zlashtirish uchun mutaxassislarning ilmiy-texnik bilimlari, raqamli ko'nikmalari, bozorni tahlil qilish qobiliyati va strategik boshqaruv bo'yicha malakasi yuqori bo'lishi zarur. Shu bois agrar sohada oliy ta'lim, malaka oshirish markazlari, ilmiy-amaliy laboratoriyalar va innovatsion markazlarning faoliyatini kuchaytirish zarur hisoblanadi. Kadrlar tayyorlash jarayonida amaliyotga yo'naltirilgan ta'lim, ilmiy-tadqiqot bilan ishlab chiqarish integratsiyasi va innovatsion loyihalar bilan tanishish bozor talablariga mos kompetensiyalarni shakllantirishga xizmat qiladi.

Biroq agrar tadbirkorlikni innovatsion rivojlantirish jarayonida muammolar ham mavjud. Eng dolzarb muammolar qatoriga suv tanqisligi, yerlarning degradatsiyasi, kredit resurslariga kirishning cheklanganligi, texnika va texnologiyalar narxining yuqoriligi, ilmiy tadqiqotlarning amaliyotga sekin tatbiq etilishi, qishloq joylarda IT infratuzilmasining yetarli emasligi, kadrlar yetishmovchiligi va logistika tizimining rivojlanmaganligi kiradi. Shu sababli, agrar siyosatni modernizatsiya qilish, digital transformatsiya jarayonlarini jadallashtirish, innovatsion ekotizim yaratish, assortiment diversifikatsiyasini kengaytirish va fermer xo'jaliklarini kooperatsiya asosida birlashtirish muhim strategik vazifalar hisoblanadi.

Xulosa tarzida ta'kidlash mumkinki, agrar tadbirkorlikni innovatsion rivojlantirish nafaqat iqtisodiy samaradorlikni oshiradi, balki qishloq hududlarining ijtimoiy barqarorligi, ekologik xavfsizligi va eksport salohiyatining ortishiga ham xizmat qiladi. Fermer xo'jaliklarining raqobatbardoshligini oshirish esa ilmiy-texnik taraqqiyot, investitsion qo'llab-quvvatlash, resurslardan oqilona foydalanish, raqamli texnologiyalarni keng joriy etish va bozor infratuzilmasini rivojlantirish orqali ta'minlanadi. Innovatsion rivojlanish mexanizmlarining samarali ishlashi mamlakat agrar sektorining global bozor talablariga mos ravishda modernizatsiya qilinishini ta'minlab, uning iqtisodiy barqarorligini mustahkamlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Qishloq xo'jaligini 2030 yilgacha rivojlantirish strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni. – Toshkent, 2020.

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Fermer xo‘jaliklari faoliyatini qo‘llab-quvvatlash hamda agrar tarmoqda raqobatbardoshlikni oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Qarori. – Toshkent, 2021.
3. Xolboyev, R. Fermer xo‘jaliklari iqtisodiyoti va boshqaruvi. – Toshkent: “Tafakkur qanoti”, 2020. – 304 b.
4. Jo‘raev, A. Agrar sohani modernizatsiya qilishning iqtisodiy mexanizmlari. – Toshkent: “Fan va texnologiya”, 2019. – 256 b.
5. Karimov, U. Innovatsion agrotexnologiyalar va ularning qishloq xo‘jaligidagi qo‘llanilishi. – Toshkent: “Innovatsiya”, 2021. – 210 b.
6. Abdullayev, Sh. Qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarishida resurslardan samarali foydalanish masalalari. – Toshkent: “Universitet”, 2018. – 180 b.
7. Qodirov, B. Agrar sohada raqamli texnologiyalar: nazariya va amaliyot. – Toshkent: “Iqtisodiyot”, 2022. – 192 b.
8. Yusupov, D. Fermer xo‘jaliklarining raqobatbardoshligini oshirish omillari. – Toshkent: “Sharq”, 2020. – 224 b.
9. Nurmatov, F. Qishloq xo‘jaligi tizimida innovatsion yondashuvlar va ularning samaradorligi. – Toshkent: “Navro‘z”, 2021. – 200 b.
10. Tursunov, Sh. Agrar bozorlarda raqobatni rivojlantirish nazariyasi. – Toshkent: “Iqtisodiyot va ta‘lim”, 2019. – 216 b.
11. Soliyev, N. Fermer xo‘jaliklarida innovatsion boshqaruv tizimlari. – Toshkent: “Fan”, 2022. – 198 b.
12. Raxmonov, J. Qishloq xo‘jaligida investitsion muhit va uni takomillashtirish. – Toshkent: “Adolat”, 2020. – 242 b.
13. Ro‘zieva, M. Qishloq xo‘jaligi mahsulotlari marketingi va agroxizmatlar bozori. – Toshkent: “Fan va texnologiya”, 2018. – 208 b.
14. Mardonov, H. Innovatsion rivojlanishning agrar sektordagi roli. – Toshkent: “Talqin”, 2021. – 174 b.
15. Toshqulov, A. Agrar tadbirkorlik subyektlarining rivojlanish istiqbollari va strategik boshqaruvi. – Toshkent: “Iqtisodiyot va innovatsiya”, 2023. – 250 b.